

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

عنوان پژوهش

بررسی چالشهای آموزش مجازی در دوران شیوع ویروس کرونا بر اساس
مدل SWOT از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان

پژوهشگر

دکتر اشرف میرحیدری
عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان
پردیس فاطمه زهرا س اصفهان

اردیبهشت ماه ۱۴۰۱

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

مقدمه پژوهش

آموزش مجازی روش موثری است که با بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در امر آموزش با ترکیبی از محتوای دیجیتالی، بستر ارتباطی مطمئن و کارآمدی را فراهم می کند که آموزش پژوهان بتوانند در هر زمان و مکان که مایل هستند از این بسته آموزشی نوآورانه و خلاق برای آموزش خود بهره ببرند. این پارادایم جدید در آموزش مدرن، جزء محیط های شاخص یادگیری در عصر اطلاعات محسوب می شود. آموزش مجازی فرایند یادگیری است که با هدف ایجاد یک محیط یادگیری تعاملی مبتنی بر کاربرد رایانه و اینترنت شکل گرفته و از طریق آن فراگیران در هر مکان و زمانی می توانند به منابع و اطلاعات دسترسی داشته باشند. یادگیری با آموزش الکترونیک را می توان به سه دسته تقسیم کرد: ۱. یادگیری شخصی ۲. یادگیری جمعی ۳. کلاس های مجازی. با توجه به نوظهور بودن آموزش مجازی و گستردگی آن در تمام سطوح نظام آموزشی دانشگاهی ضروری به نظر می رسد تا چالشهای این نوع آموزش ها از دیدگاه صاحبان فن و مجریان آن یعنی اساتید دانشگاه مورد بررسی قرار گیرد تا با شناسایی مشکلات و چالشها نسبت به ارایه راهکار و رفع موانع اقدام لازم صورت گیرد. بر این اساس سوالات پژوهش حاضر به شکل زیر ارایه می گردد:

1. نقاط قوت و ضعف اجرای آموزشهای مجازی در دوران شیوع کرونا بر اساس مدل SWOT از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان کدام است؟
2. فرصتها و تهدیدات پیش آمده ناشی از اجرای آموزشهای مجازی در دوران شیوع کرونا بر اساس مدل SWOT از دیدگاه اساتید دانشگاه فرهنگیان کدام است؟

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

پیشینه داخلی

عباسی (۱۳۹۹): بررسی چالشهای آموزش مجازی در دوران شیوع کرونا از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی منطقه شرق اصفهان

جزینی (۱۳۹۷): تاثیر دوره های آموزش مجازی دانشگاهها و موسسات غیر انتفاعی بر توسعه دانشی و همکاران (۱۳۹۴): شناسایی چالشهای ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانشجویان در دوره های الکترونیکی

پیشینه خارجی

رودیگز و همکاران (۲۰۱۸): فرایند ارزیابی در جریان آموزش الکترونیکی

آموزش مجازی به افزایش انگیزه یادگیری کمک می کند (هوانگ و همکاران، ۲۰۱۹؛ کیو و همکاران، ۲۰۱۸؛ سوتو و همکاران، ۲۰۲۰)، همچنین آموزش مجازی می تواند انگیزش درونی و علاقمندی دانش آموزان را افزایش دهد (فرات و همکاران، ۲۰۱۸).

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

مبانی نظری پژوهش

در قرن جدید تنها چیزی که می تواند شما را از بقیه رقبا جلوتر بیاورد، یادگیری سریعتر است. همزمان و همراه تحولات و تغییرات وسیعی که در جهان بوجود آمده است، رویکرد و دیدگاه های اندیشمندان نسبت به آموزش و یادگیری هم تحولاتی داشته است.

جدول مقایسه آموزش سنتی و آموزش مجازی

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

مبانی نظری پژوهش

ابعاد	آموزش سنتی	آموزش مجازی
نوع ارائه محتویات	تعیین بحث توسط آموزش دهنده	تعیین بحث توسط فراگیر
نحوه پیشرفت	مسیر یادگیری از قبل تعیین شده	مسیر یادگیری با توجه به موقعیت جاری یادگیرنده و نیازمندیهای او تعیین می شود.
یکپارچگی با دیگر فعالیتها	متمایز از دیگر فعالیتها	یکپارچه با دیگر فعالیتها
برنامه زمانی یادگیری	آموزش در قالبهای مشخص شروع و پایان	یادگیری هیچ وقت متوقف نمی شود و به طور موازی با کسب و کار پیش می رود.
شخصی سازی	محتویات آموزشی بایستی نیازمندی طیف وسیعی از یادگیرنده ها را پوشش دهد.	محتویات آموزشی نیازمندی هر کاربر را جداگانه تأمین می کند.
قابلیت سازگاری	محتویات در شکل اولیه شان بدون تغییر باقی می مانند.	محتویات متناسب با ورودیهای کاربران، تجارب، تمرینات و قوانین جدید تغییر می کند.
اظهار نظر دانش پژوهان	در حضور دیگران و احتمالا با ملاحظات همراه است.	در حضور معلم و بدون تأثیر حضور دیگر دانش پژوهان همراه است.

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

مبانی نظری پژوهش

همزمان با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در سراسر جهان، در دسامبر سال ۲۰۱۹، دانشمندان یک ویروس جدید را شناسایی کردند که در سطح جهان در حال افزایش است. سازمان بهداشت جهانی (۲۰۲۰) شیوع بیماری کووید ۱۹ را "اضطرار بهداشت عمومی با نگرانی بین المللی" تعیین کرد. شیوع ویروس کرونا ضعف های سیستم ما را در ابعاد مختلف مالی، فنی و فرهنگی اثبات و تشدید کرد. وضعیت مربوط به بیماری همه گیر کووید ۱۹، باعث بسته شدن مدارس و دانشگاه ها در بسیاری از کشورها شد. درمبارزه با بیماری کرونا ویروس، برخی از کشورها آموزش از راه دور را جایگزین آموزش سنتی کردند. این شکل آموزش از راه دور با آموزش از راه دور مرسوم متفاوت است؛ کارشناسان از موارد زیر به عنوان تفاوت آن ها نام می برند:

الف) ناگهانی بودن آن : آموزش مجازی به دلیل نیاز غیرقابل پیش بینی در مراکز آموزشی بدون آمادگی قبلی به کار گرفته شد (رانگیوی و سیماتی کومار، ۲۰۲۰).

ب) تحمیلی بودن آن: در بسیاری از کشورها به عنوان یک اقدام برجسته ملی "اقدامات دراکونی" یا همان اقدامات بسیار سخت گیرانه تحمیل شده است (تیلور و همکاران، ۲۰۲۰). در حالی که آموزش از راه دور قبلاً تجملاتی بود؛ در حال حاضر به عنوان یک ضرورت در مواجهه با کرونا ویروس اجرا می شود و استفاده از آموزش از راه دور به "ماموریت بحرانی" تبدیل شده است (کرناک، ۲۰۲۰).

ج) اضطرار پزشکی: در حالی که آموزش از راه دور اغلب به دلایلی مانند صعب العبور بودن مسیر و مناطق دور افتاده، معلولیت و جنگ مورد حمایت قرار می گرفت؛ اکنون از آن به عنوان ابزاری برای مقابله با یک بحران جهانی در حوزه سلامت جامعه، استفاده می شود (آل لیلی و همکاران، ۲۰۲۰).

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر کیفی و از نظر ماهیت پژوهش از نوع پدیدار شناسی اکتشافی است. جامعه پژوهش شامل کلیه اساتید دانشگاه فرهنگیان استان اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ می باشد روش نمونه گیری هدفمند و تا حد رسیدن به حد اشباع در جمع آوری داده ها ادامه پیدا کرد و در نهایت تعداد اساتید شرکت کننده در پژوهش به ۲۰ نفر رسید. با بهره گیری از ابزار مصاحبه نیمه ساختاریافته اطلاعات مورد نیاز جمع آوری گردید.

مصاحبه ها ضبط و سپس بر روی کاغذ پیاده و برای تجزیه و تحلیل داده های حاصل از مصاحبه، از روش تحلیل مضمون استقرایی استفاده شد. روایی با بهره گیری از نظرات ۵ تن از اساتید مجرب حاصل و پایایی داده ها نیز با عودت نتایج مصاحبه به هر استاد و استفاده از نظریات اصلاحی آنان و مرور برخی مقوله های استخراج شده و تایید و صحت گذاری پاسخ ها به دست آمده است.

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

یافته های پژوهش

مضامین اصلی مستخرج از مصاحبه اساتید پیرامون نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای اجرای آموزشهای مجازی

مضامین اصلی	Swot
زیر ساخت ها آموزش محتوا تعامل و ارتباط ارزشیابی	نقاط قوت
	نقاط ضعف
	فرصت
	تهدید

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

یافته های پژوهش

مضامین فرعی مستخرج از مصاحبه اساتید پیرامون نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید اجرای آموزشهای مجازی

مضامین فرعی				Swot
ارزشیابی	تعامل و ارتباط	آموزش محتوا	زیر ساخت ها	
برگزاری ارزشیابی به شیوه جدید، صرفه جویی در طراحی و تصحیح سوالات آزمون و امکان تکرار آن در ترم های بعدی، صرفه جویی در زمان اجرای آزمونها	بر قراری ارتباط در هر زمان و مکان، تجربه کسب نوع ارتباط جدید به شکل مجازی	امکان تکرار تدریس، امکان ذخیره مطالب درسی، دسترسی آسان در هر زمان و مکان به محتوا، صرفه جویی در زمان، امکان انطباق زمان آموزش با شرایط یادگیرندگان	غنی تر شدن سخت افزار و نرم افزارها، به روز شدن فناوری در کلاسهای درس	نقاط قوت
عدم وجود ارزشیابی تکوینی، امکان تقلب در آزمونها، عدم نظارت بر ارزشیابی و نحوه تدریس اساتید،	عدم حس حضور ، آسیب به چشم و گردن، عدم ارتباط چهره به چهره، کنترل ناقص حضور دانشجویان در کلاس،	عدم تحقق یادگیری عمیق ، عدم برنامه ریزی منسجم متناسب با فضای مجازی برای ارایه محتوا، پایین بودن سطح سواد فناوری تعدادی از اساتید، محدودیت در ارایه دروس عملی و کارگاهی	اختلال در وب سایت دانشگاه، کم بودن تعداد سرورهای دانشگاه و قوی نبودن سرورهای دانشگاه در ابتدای آموزشها	نقاط ضعف
بهره گیری از تجارب نحوه ارزشیابی سایر مراکز آموزشی	امکان برقراری ارتباط با سایر مراکز آموزشی و سایت های علمی معتبر	تعمیم محتوا در شرایط مجازی به مباحث گوناگون، دسترسی به حجم وسیعی از اطلاعات حین تدریس و امکان جستجوی مطالب	بهره گیری از تجارب آموزشی سایر دانشگاهها، کاهش ترافیک ، کاهش آلودگی هوا، جلوگیری از انتشار ویروس کرونا، رسیدگی به امور شخصی و زندگی ، صرفه جویی در زمان	فرصت
امکان وجود مقایسه نحوه ارزشیابی در دانشگاه با سایر مراکز آموزش عالی	نگرانی از گسترش بد اخلاقی های موجود در فضای مجازی در سطح کلاس درس و جامعه، حضور بیش از حد در فضای	امکان دسترسی به محتوای ارایه شده توسط دیگران، کپی برداری و سرقت ادبی و علمی فایدهای آموزشی	قطع شدن اینترنت، قطع شدن برق شهری، پایین بودن سرعت اینترنت، افزایش هزینه ها، فراهم نبودن بستر فناوری اطلاعات و ارتباطات در سطح	تهدید

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

یافته های پژوهش

مفاهیم مستخرج از مصاحبه اساتید پیرامون نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید آموزشهای مجازی

مفاهیم				-
ارزشیابی	تعامل و ارتباط	آموزش محتوا	زیر ساخت ها	Swot
آسان شدن امر ارزشیابی برای استادان و دانشجویان از مهمترین نقاط قوت آموزشهای مجازی بود. استرس و اضطراب ناشی از حضور در جلسه امتحان، دیر رسیدن به جلسه امتحانی و داشتن گوشی همراه یا وسایل غیر مجازی همچون کتاب درسی! در فضای مجازی جای خود را به یک ویژگی مثبت سپرده و دانشجویان در فضایی غیر قابل کنترل توسط اساتید توانستند به سوالات آزمونها پاسخ گویند و این از نقطه نظر دانشجویی یک حسن محسوب می گردید. از طرفی استادان نیز به تهیه یک نمونه سوال و پخش آن در گروههای متعدد درسی پرداخته و با داشتن یک بانک سوال از وظیفه دشوار طرح سوال برای گروههای درسی مختلف و ساعات متفاوت رها گشتند .	تجربه بر قرار ارتباط از نوعی جدید در فضایی جدید برای استاد و دانشجو بوجود آمده است و برای دانشجویانی که مشکل ارتباط چهره به چهره داشتند و به هر علتی قادر به اظهار نظر در کلاسهای حضوری نبودند این مشکل مرتفع و فرصت ارایه نظر در کلاسها دارند. انعطاف پذیری فضای مجازی (نوشتن ، گفتن، ارایه دادن و ...) باعث شده است که دانشجو بتواند به طریقی در این فضا حضور یابد(استاد شماره ۱ و ۵ و ۶ و ۷ و ۱۸ و ۱۹ و ۲۰)	دانشجویان در هر ترم زمان زیادی را صرف رفت و آمد به دانشگاه و حضور در خوابگاه و زمان استراحت بین دو کلاس می گذراندند که با مجازی شدن کلاسها کل زمان گرفته شده از دانشجو به ارایه محتوا اختصاص یافته و آن ساعات خالی بین کلاسها که پوکی محسوب می گردید از بین رفته است.	امروزه گوشی همراه به عنوان یک جزء جدایی ناپذیر از زندگی افراد شناخته شده است و این باعث شده که آموزش در هر لحظه از زمان و در هر نقطه مکانی امکان پذیر گردد. با گسترش آموزش مجازی اختصاص بخشی از هزینه های مراکز دانشگاهی و بخشی از سبد خانوار به خرید سیستم، لب تاب، یا گوشی های مجهز نیز از جمله دستاوردهای این شرایط بوده است.	نقاط قوت

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس های استان یزد

آموزش الکترونیکی در دانشگاه فرهنگیان

چالش ها و راهکارها

یافته های پژوهش

نقاط ضعف

یکی از پرتکرارترین و مهم ترین نقطه ضعف آموزش مجازی وجود مشکل به هنگام برگزاری کلاس توسط استاد و دانشجو بوده است . سختی ورود به سامانه، هنگ کردن مستمر آن ، پرت شدن استاد و دانشجو از سامانه در ساعات شلوغی و پر بازدید سایت ها و سامانه ها ، و سرعت کم برای دانلود فایل های و فیلم های درسی از جمله مهمترین نقاط ضعف نامبرده شده توسط اساتید بوده است وقت گیر بودن دانلود فیلم ها و فایل های اساتید و کندی سرعت باعث صرف نظر کردن از ارایه درس به صورت متنوع شده که این ناشی از زیر ساختهای ضعیف می باشد(استادشماره ۲و ۷و ۹ و ۱۳ و ۱۶)

شیوه ارایه محتوا به صورت یکسان برای همه فراگیران و عدم توجه به تفاوت های فردی دانشجویان و حتی سبک یادگیری آنان نکته ای است که اساتید در ارایه محتوای آموزشی خود به آن کمتر توجه می کنند. آموزش و ارایه مناسب آن نیاز به برنامه ریزی دارد. در صورتی که برنامه ریزی منسجم و صحیحی برای ارایه محتوا وجود نداشته باشد کیفیت ارایه و نوع محتوا زیر سوال می رود. یک سوال مهم برای تعداد زیادی از اساتید این بود که آیا برای ارایه آموزشهای خود در فضای مجازی با توجه به تغییر در نوع زمان و مکان و عدم حضور دانشجو محتوای هم تایان آنان نیز تغییر کرده است و بسته آموزشی جدیدی جهت ارایه آماده کرده اند؟ معرفی منابع معتبر علمی و در دسترس و کامل و جامع بودن محتوا یکی از مهمترین نقاط ضعف پرتکرار بوده است. مثلا یکی از اساتید (شماره ۷) اذعان داشته است که منابعی که دانشگاه برای برخی دروس خود معرفی کرده در شرایط حضوری نسبتا مناسب بوده است اما باتوجه به مجازی شدن آموزشها و در دسترس نبودن دانشجو بایستی اختیار تغییر منبع و و موثرتر کردن آموزش به استاد داده شود.(استاد شماره ۱و ۳و ۴و ۵و ۶و ۸و ۹و ۱۲و ۱۵و ۱۷و ۲۰)

عدم حس حضور و منفعل بودن تعدادی از دانشجویان به طور کامل در فضای مجازی، و عدم مشارکت در بحثهای کلاسی، عدم وجود شرایط مناسب در فضای مجازی جهت طرح سوال و رفع اشکالات متعدد دانشجویان چهره به چهره نبودن استاد و دانشجو و عدم دریافت بازخوردهای لازم ناشی از بحث های کلاسی از جمله مشکلات ارتباطی بوده که آموزش مجازی را برای استاد و دانشجو سخت تر ساخته است (استاد شماره ۶و ۸ و ۹)

یکی از مهمترین معضلات شناخته شده در فضای مجازی بعد از ارایه محتوا و تنوع در نوع ارایه بحث ارزشیابی است . فضای گسترده بدون قابلیت کنترل و نظارت دقیق امکان برگزاری ارزشیابی هایی سالم و بدور از هر گونه تقلب و یا جعل را از اساتید سلب نموده و یکسان شدن شیوه ارزشیابی ، رجوع مکرر به بانگ سوالات و بار گذاری سوالات مشترک برای گروه های درسی از جمله مهمترین معضلات ارزشیابی در این فضا است. عدم نظارت بر نحوه تدریس استادان و یا شیوه ارزشیابی برخی از آنان از جمله مشکلات ارزیابی ها می باشد.(استادشماره ۴و ۷و ۱۳و ۱۴ و ۱۸ و ۱۹و ۲۰)

آموزش الکترونیک در دانشگاه فرهنگیان

چالش‌ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس‌ها و استان‌یزد

پیشنهادهای و راهکارهای پژوهش

- ✓ به جهت رفع نقاط ضعف و تبدیل تهدیدهای موجود در اجرای آموزشهای به فرصت ، پیشنهادات زیر به مسئولان و مجریان این نوع آموزشها ارایه می گردد:
- ✓ ایجاد و گسترش زیر ساختهای لازم برای آموزش مجازی
- ✓ ارایه یک الگوی منسجم برنامه آموزشی و پشتیبانی از آموزش مجازی جهت جلوگیری از هدر رفت زمان استاد و دانشجو.
- ✓ ارایه پروژه های فعالیت گروهی به دانشجویان جهت تعامل و همکاری مثبت اجتماعی.
- ✓ برگزاری کارگاه های آموزشی ارایه محتوا، نحوه ارزیابی در فضای مجازی و تعامل عاطفی بیشتر با دانشجویان جهت اساتید دانشگاه.
- ✓ تلفیق آموزش حضوری و آموزش مجازی در دوران پسا کرونا جهت بهره گیری بیشتر از نقاط قوت این دو نوع آموزش.
- ✓ فرهنگ سازی حضور در فضای مجازی جهت پیشگیری از بروز مسائل اخلاقی و امنیتی جهت استادان و دانشجویان.
- ✓ ثبت تجربیات نقاط قوت و ضعف، فرصتها و تهدیدات پیش آمده در دوران آموزشهای مجازی و بهره گیری از آن در دوران پسا کرونا جهت ادامه آموزشهای الکترونیکی و عدم تکرار نواقص و ضعفهای موجود.

آموزش الکترونیک در دانشگاه فرهنگیان

چالش‌ها و راهکارها

دانشگاه فرهنگیان
مدیریت امور پردیس‌ها و استان‌یزد

منابع اصلی پژوهش

جباری، کامران و همکاران (۱۳۹۶). مقایسه تاثیر آموزش الکترونیکی با روش سنتی بر یادگیری مهارت های زبان انگلیسی دانش آموزان ، فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی . ۷ (۳).

جزینی، علیرضا (۱۳۹۷). تاثیر دوره های آموزش مجازی دانشگاهها و موسسات غیرانتفاعی بر توسعه دانش. آموزش و توسعه منابع انسانی. ۵ (۱۶). WWW.SID.IR

زمانی، بی بی عشرت و همکاران (۱۳۹۴). شناسایی چالش های ارزشیابی عملکرد تحصیلی دانشجویان در دوره های الکترونیکی. فناوری و آموزش. ۹ (۳).

صفری، جواد و همکاران (۱۳۸۳). مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه دانشگاه مجازی. کاشان: نشر مرسل.

عباسی، محمد علی (۱۳۹۹). بررسی چالشهای آموزش مجازی در دوران شیوع کرونا از دیدگاه معلمان دوره ابتدایی منطقه شرق اصفهان در سال تحصیلی ۴۰۰-۱۳۹۹. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فرهنگیان.

فتحي واجارگاه ، کوروش و همکاران (۱۳۹۰). ارزشیابی اثربخشی دوره های آموزش مجازی در نظام آموزش عالی ایران. فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱ (۴).

قاضي زاده فرد، سيدضياء الدين (۱۳۹۵). فناوری اطلاعات و ارتباطات و مبانی سیستم های اطلاعاتی: کاربردهای فناوری اطلاعات و ارتباطات . جلد دوم . دانشگاه امام حسین.

- Ainley, M. & Armatas, C. (2006). Motivational perspectives on students' responses to learning in virtual learning environments. In *The international handbook of virtual learning environments*, 365-394.
- Al Lily, A. E., Ismail, A. F., Abunasser, F. M., & Alqahtani, R. H. A. (2020). Distance education as a response to pandemics: Coronavirus and Arab culture. *Technology in society*, 63, 101317.
- Campos Soto, M. N., Navas-Parejo, M. R., & Moreno Guerrero, A. J. (2020). Virtual reality and motivation in the educational context: Bibliometric study of the last twenty years from Scopus. *ALTERIDAD. Revista de Educación*, 15(1), 47-60

سپاس از حسن توجه شما
در پناه خداوند سبحان باشید

